

AUŠRA NAVICKIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Universiteto 3, 2734 Vilnius, Lietuva

JANET ZMROCZEK

Britų biblioteka, Gr. Russell St., Londonas, WC1B 3DG, Didžioji Britanija

LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS BRITŲ BIBLIOTEKOJE

Britų biblioteka Londone – viena iš didžiausių dokumentų saugyklų pasaulyje, kurią sudaro apie 15 milijonų tomų spausdintų ir rankraštinų knygų, gaidų, žemėlapių, periodinių leidinių ir audiovizualinių dokumentų. Ši biblioteka buvo įkurta 1973 m., tačiau jos spaudinių ir rankraščių rinkinys buvo formuojamas jau nuo XVIII a. kaip 1753 m. pradėjusio veikti Britų muziejaus sudėtinė ir pati svarbiausia dalis. Per kelis amžius muziejuje susikaupė gausus knygų rinkinys slavų ir Rytų Europos kalbomis. Manoma, kad šiuo metu šis fondas siekia apie pusę milijono vienetų ir yra vienas iš didžiausių Vakarų Europoje¹. Lietuviškos knygos sudaro jo dalį.

Pirmas atrinkti lietuviškas knygas Britų muziejuje bandė JAV visuomenės ir kultūros veikėjas Antanas Milukas, kuris dar 1901 m. paskelbė 55 lituanikos knygų sąrašą². Tačiau, kaip rašo pats autorius, turėdamas labai mažai laiko, vos spėjo Britų muziejaus kataloge suieškoti kelis veikalus lietuvių ir kitomis kalbomis su rubrika „Lithuania“ bei muziejui dovanotus „Dirvos“ leidinius³. Jam pavyko aptikti tik tris knygas lietuvių kalba: 1680 m. katekizmą „Pradžia pamoksla <...>“ ir du XIX a. pabaigos leidinius.

Praėjus 70 metų, Ohajo valstijos universiteto kalbininkas Davidas Robinsonas, dirbęs ir lietuvių kalbos tyrinėjimų srityje, paskelbė naują Britų muziejaus lietuviškų ir lituanikos knygų sąrašą⁴. Naujoji bibliografija savo pobūdžiu

¹ Zmroczek J. The Lithuanian Collection in the Slavonic and East European Collections of the British Library // Knygotyra. T. 23(1996), p. 90–97.

² Milukas A. Lituanica (raštai apie Lietuvą) British Museum'e Londone // Žvaigždė. 1901, Nr. 43, p. 675, 676.

³ Ten pat. P. 675.

⁴ Robinson D. F. Lithuanian books in the British Museum (1578–1937) // General Linguistics. Vol. 10, no. 2(1970), p. 75–96. Šį darbą lietuvių skaitytojui pristatė V. Urbutis straipsnyje „Nauja informacija apie senąsias lietuviškas knygas Britų muziejuje“ (Mokslas ir gyvenimas. 1974, Nr. 4, p. 19).

ir chronologine medžiagos išdėstymo tvarka panėšėjo į ankstesnę, tačiau buvo daug išsamesnė. Sąrašė pateikiama 290 leidinių, tarp kurių yra 116 lietuviškų knygų, išleistų 1578–1937 m., įrašai. Ypač daug sudarytojas dirbo ieškodamas istorinio ir filologinio turinio knygų, išspausdintų iki 1920 m., ir fragmentiškai atspindėjo periodinius leidinius bei vėlesnio laikotarpio spaudinius. D. Robinsonas parengė iš esmės naują bibliografiją, ne tik remdamasis Britų muziejaus bibliotekos katalogais, bet ir dalį knygų peržiūrėjęs *de visu*. Šio bibliografinio sąrašo vertę menkina labai lakoniški bibliografiniai aprašai, praleisti svarbūs bibliografiniai duomenys, pasitaikantys netikslumai. Tačiau iki šiol D. Robinsono bibliografinis sąrašas buvo svarbiausias Britų bibliotekos lietuviškų knygų bibliografinis šaltinis. Jis buvo plačiai panaudotas rengiant Lietuvių nacionalinės bibliografijos A serijos pirmojo tomo, atliekančio ir suvestinio katalogo funkcijas, papildymus⁵.

Remdamasi D. Robinsono duomenimis, lietuviškų knygų kolekciją Britų bibliotekoje taip pat tyrinėjo ir kelias jos apžvalgas parengė šios bibliotekos Slavų ir Rytų Europos skyriaus darbuotoja, Baltijos šalių ir Lenkijos kolekcijų kuratorė Janet Zmroczek⁶. Šiuo metu minėtas bibliotekos padalinys atsako už knygų, išspausdintų Albanijoje, Baltarusijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Rumunijoje, Rusijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Ukrainoje, taip pat už spaudinių tų šalių kalbomis, pasirodžiusių kitose pasaulio dalyse, atranką, įsigijimą, katalogavimą ir panaudojimą. J. Zmroczek straipsniuose aprašomi lietuviškų knygų rinkinio, sudarančio Slavų ir Rytų Europos skyriaus kolekcijų dalį, svarbesni raidos momentai, informuojama apie turimus egzempliorius ir jų vertę.

Šiame straipsnyje aptariamas lietuviškų knygų rinkinys remiantis naujais šios kolekcijos tyrimo duomenimis. Straipsnio autorės nuoširdžiai dėkoja Britų akademijai ir Britų bibliotekai už lietuviškų knygų rinkinio Britų bibliotekoje tyrimo projekto finansavimą ir suteiktą galimybę bendradarbiauti. Autorės taip pat labai dėkingos prof. Domui Kaunui už vertingas metodines pastabas ir patarimus, Britų bibliotekos archivarui Johnui Hopsonui už pagalbą naudo-

⁵ Lietuvos bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. Vilnius, 1990. T. 1 : 1547–1861 : papildymai. 152 p.

⁶ Zmroczek J. The Lithuanian Collection in the Slavonic and East European Collections of the British Library // Knygotyra. T. 23(1996), p. 90–97; Zmroczek J. Anglo-American Lithuanica in the Humanities and Social Sciences Collections of the British Library // Bibliotekos metraštis, 1995. Vilnius, 1997. P. 20–30.

jantis archyviniais bibliotekos dokumentais, tos pačios bibliotekos Rankraščių skyriaus kuratorei dr. Michellei P. Brown už knygos „Pradžia pamoksla <...>“ (1680) rankraštinio žodynėlio paleografinę analizę.

Tyrimo tikslas buvo rasti visas 1547–1904 m. lietuviškas knygas, esančias Britų bibliotekoje, atskleisti jų rinkinio susiformavimo istoriją. Lietuviškos knygos nėra išskirtos iš bibliotekos fondo. Spaudinių buvo ieškoma tiek spausdintame⁷, tiek kompiuteriniame bibliotekos kataloguose, remiantis Lietuvos nacionalinės retrospektyvios bibliografijos A serijos tomiais ir jų papildymais⁸. Lietuviškų knygų paieška daugiatomiuose Britų bibliotekos spausdintuose kataloguose – nepatogus ir daug laiko atimantis būdas. Daug operatyviau ieškoma bibliotekos kompiuteriniame kataloge, nors tokios galimybės taip pat gana ribotos. Knygas, išspausdintas iki 1975 m., galima identifikuoti tik pagal knygos autorių, pavadinimą, leidimo vietą ir metus, o ne pagal leidinių kalbą ir šalį, kurioje jie pasirodė. Pasinaudojus Britų bibliotekos bibliografų patirtimi, buvo specialiai parengta knygų spausdinimo vietų kartoteka, kur vietovardžiai pažymėti taip pat, kaip ir antraštiniame knygos lape. Ši kartoteka tapo svarbiausia pagalbine lietuviškų knygų paieškos priemone. Siekiant maksimalaus tikslumo, 1547–1864 m. spaudinių dar buvo ieškoma pagal jų pavadinimą, autorių, leidimo metus. Rasti lietuviškų knygų egzemplioriai buvo peržiūrėti *de visu*. Žinios apie kiekvieno egzemplioriaus įsigijimo būdą, šaltinius taip pat buvo kaupiamos peržiūrėjus Britų bibliotekos archyve sukauptus dokumentus – pirktų ir dovanotų knygų registracijos knygas, susirašinėjimo medžiagą⁹. Dėl laiko stokos buvo apsiribota tik lietuviškų knygų ir brošiūrų, išspausdintų

⁷ The British Library General Catalogue of Printed Books to 1975. London, 1979–1987. 360 t.; The British Library General Catalogue of Printed Books to 1975 : Supplement. London, 1987–1988. 6 t.; The British Library General Catalogue of Printed Books, 1976 to 1982. London, 1983. 50 t.; The British Library General Catalogue of Printed Books, 1985 to 1986. London, 1986. 26 t.; The British Library General Catalogue of Printed Books, 1986 to 1987. London, 1988–1989. 22 t.; The British Library General Catalogue of Printed Books, 1988–1989. London, 1990. 28 t.; The British Library General Subject Catalogue, 1975 to 1985. London, 1986. 75 t.; The British Library General Subject Catalogue, 1986 to 1990. London, 1991–1992. 42 t..

⁸ Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. Vilnius, 1969–1990. T. 1–2; Lietuvos bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. Vilnius, 1990. T. 1 : 1547–1861 : papildymai.

⁹ The British Library Archive. Department of Printed Books. Purchases. 1826–...; The British Library Archive. Department of Printed Books. Donations. 1836–1954.

1547–1904 m., paieška ir jų analize. Minėto laikotarpio periodiniais leidiniais ir lituanika nesidomėta. Be knygų ir brošiūrų, taip pat buvo ieškoma senųjų lietuviškų tekstų, išspausdintų knygose kitomis kalbomis.

Remiantis tyrimo metu sukauptais ir apdorotais duomenimis, parengtas abėcėlinis visų knygų egzempliorių sąrašas. Sąrašo nurodomas sutrumpintas bibliografinis egzemplioriaus aprašas, jo Britų bibliotekos signatūra, fizinės būklės charakteristika, knygos ženklai (superekslibrisai, ekslibrisai, antspaudai, įrašai, lipdės), marginalijos ir įklijos, Britų muziejaus ar bibliotekos žinių apie egzempliorių įsigijimą šaltinis, jo įsigijimo data, šaltinis ir būdas, bibliografiniai egzemplioriaus šaltiniai ir literatūra apie jį. Ribojant šio straipsnio apimtį, jame spausdinama tik sąrašo dalis, apimanti Britų bibliotekoje saugomas 1547–1864 m. lietuviškas knygas ir leidinius su senaisiais lietuviškais tekstais. (Sąrašo tęsinys su 1865–1904 m. Britų bibliotekos lietuviškų knygų aprašais paskelbtas kitame, t. y. 33–ame, „Knygotyros“ tome.)

Iš viso pavyko rasti 229 egzempliorius lietuviškų spaudinių ir 23 senuosius lietuviškus tekstus kitakalbėse knygose. Visi, išskyrus 36, spaudiniai buvo peržiūrėti *de visu*. Bibliotekos darbuotojų duomenimis, dauguma tų spaudinių, kurių nepavyko pamatyti, kartu su kitais 250 000 egzempliorių buvo sunaikinti gaisro, sukkelto šiaurės vakarų kvartalo saugyklos bombardavimo 1941 m. gegužės 10 d.¹⁰, metu. Palyginti su D. Robinsono bibliografija, lietuviškų knygų sąrašą pavyko papildyti 137 egzemplioriais naujų leidinių, tarp kurių yra 17 lietuviškų knygų, išleistų 1547–1864 m., ir 120 egzempliorių, pasirodžiusių 1864–1904 m., be to, buvo rasta 14 iki šiol nežinomų kitakalbių knygų su lietuviškais tekstais.

Nors manoma, kad XVI–XX a. pradžios lietuviškų knygų rinkinys Britų muziejuje atsirado gana atsitiktinai, bibliotekai kryptingai kaupiant humanitarinių ir socialinių mokslų spaudinius vokiečių, lenkų ir rusų kalbomis, galima išskirti keturis lietuviškų knygų fondo formavimosi periodus. Pirmasis prasi-dėjo įkūrus muziejų ir truko iki 1830 m., antrasis – kitus penkis dešimtmečius, trečiasis – 1890–1905 m. ir ketvirtasis – 1906–1979 m. Kiekvieną etapą žymėjo kiekybiniai ir kokybiniai rinkinio papildymo skirtumai, kuriuos lėmė tiek bendros Britų muziejaus knygų fondo komplektavimo tendencijos, tiek besikeičiantis požiūris į lietuviškų knygų įsigijimą. Lietuviškose knygose esantys Britų

¹⁰ Zmroczek J. The Lithuanian <...>. P. 96.

muziejaus ir bibliotekos antspaudai¹¹ bei archyviniai dokumentai leidžia nustatyti, kada ir iš dalies kaip šios knygos pateko į biblioteką.

Seniausią Britų bibliotekos antspaudą turi septynios knygos: „Gratulationes Serenissimo Ac Potentissimo Principi Sigismundo III <...>“ (1589), Michalo Lituanus „De moribus Tartarorum, Lituanorum et Moschorum <...>“ (1615), S. Bitnerio parengtas katekizmas „Pradžia pamoksla del mažu weykialu“ (1680), „Oratio Dominica <...>“ (1700), J. Wilkinso „An Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language“ (1668), Ph. Ruhigio redaguotas „Naujas testamentas“ (1728), išleistas kartu su „Psalteru Dovidu“ (1728), bei J. A. Giedraičio verstas „Naujas istatimas“ (1816), išleistas vertėjo ir Rusijos Biblijos draugijos lėšomis. Manome, kad pirmuosius tris iš čia minėtų leidinių Britų muziejus įsigijo kartu su kitomis Hanso Sloano kolekcijos knygomis. Jos drauge su taip pat dovanotais Roberto Cottono ir Senosios karališkosios bibliotekų rankraščiais ir spaudiniais sudarė 1753 m. įkurto Britų muziejaus pagrindą. Seras Hansas Sloanas buvo gamtininkas, savamokslis tyrinėtojas, Karališkosios draugijos prezidentas, kolekcionierius, sukaupęs unikalią gamtos istorijos, geologijos, zoologijos ir medicinos knygų kolekciją. Be knygų ir rankraščių, joje buvo daug medalių, monetų, įvairiausių senienų iš Graikijos, Romos, Egipto ir kitų Rytų šalių¹². Kaip jo rinkinyje atsidūrė lietuviškos knygos, žinių nėra.

Pirmosios lietuviškos Britų muziejaus knygos vardas priklauso 1680 m. katekizmui „Pradžia pamoksla <...>“ iš Hanso Sloano knygų rinkinio. Minėtas 1680 m. Karaliaučiuje išleisto reformatų katekizmo egzempliorius – vienintelis išlikęs egzempliorius. Ši knyga 1682 m. Vilniaus vyskupystės valdytojo Slupskio nurodymu buvo pradėta persekioti ir naikinti. Ji tapo retenybe dar XVII a.¹³

Kitos minėtos keturios knygos į biblioteką pateko taip pat kaip dovanos XIX a. pradžioje: Ph. Ruhigio redaguotos lietuviškos Biblijos abi dalis muziejui padovanojo Arthuras Edwardsas, „Oratio Dominica <...>“ ir J. Wilkinso „An Essay <...>“ – Josephas Banksas, o J. A. Giedraičio verstą Biblijos dalį – Biblijos draugija.

¹¹ Pearson D. Provenance Research in Book History : A Handbook. London : The British Library, 1994. P. 92–96.

¹² Anderson J. The British Library. London, 1995. P. 3–4.

¹³ Balčikonis J. 1680 metų katekizmas // Kalbotyra. T. 3(1961), p. 233–243.

Josepho Bankso kolekcija buvo vienas iš didžiausių XIX a. pirmojoje pusėje Britų muziejui dovanotų knygų rinkinių. Botanikas ir zoologas, pirmosios Jameso Cooko surengtos ekspedicijos dalyvis J. Banksas sukaupė puikių knygų rinkinį. Nors kolekcija pasižymėjo knygų turinio ir formos įvairove, tačiau joje dominavo spaudiniai, pasakojantys apie keliones ir įvairias ekspedicijas, taip pat botanikos ir zoologijos tematikos knygos¹⁴.

Lyginant aptartų lietuviškų spaudinių kelius į Britų muziejų, mažiausiai stebina Biblijos draugijos dovana. Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugija daugumą savo leidinių muziejui dovanojo.

1830–1889 m. Britų biblioteka lietuviškų knygų jau įsigydavo po vieną ar po keletą kasmet. Bibliotekos kūrimo dovanojant tradicija išliko, tačiau pagrindiniu bibliotekos komplektavimo šaltiniu tapo knygų pirkimas. Didžiausią įtaką lietuviškos kolekcijos didėjimui turėjo iš esmės pasikeitusi užsienio literatūros komplektavimo politika XIX a. viduryje, Antonio Panizzio vadovavimo bibliotekai metais. A. Panizzio reformos lėmė tai, kad muziejus tapo svarbia kultūros vertybių saugykla, o biblioteka – Britanijos nacionaline biblioteka, nors ir nebuvo taip vadinama. Būdamas spaudinių saugotojas (Keeper of Printed Books), o vėliau ir vyriausiasis bibliotekininkas (Principal Librarian), jis įtikino parlamentą skirti daug daugiau lėšų užsienio literatūrai įsigyti¹⁵. Valsybės dotacijos įgalino biblioteką perkant užpildyti komplektavimo spragas senaisiais spaudiniais ir sistemingai kaupti naujausią literatūrą užsienio, taip pat slavų ir kitomis Rytų Europos kalbomis. Biblioteka kasmet įsigydavo literatūros iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Prancūzijos, Belgijos, Vokietijos, Italijos, Ispanijos, Portugalijos, Olandijos, Skandinavijos, slavų kraštų, Vengrijos, Graikijos, Indijos, Brazilijos, Australijos ir Naujosios Zelandijos, Kinijos, Japonijos, taip pat hebrajiškų ir orientalistinių knygų bei spaudinių visų minėtų šalių kalbomis¹⁶.

XIX a. ketvirtajame–septintajame dešimtmetyje knygų komplektavimą tvarkė Thomas Wattsas, vienas iš gabiausių A. Panizzio pagalbininkų, didelis eruditas ir poliglotas, kuris ypač domėjosi ir aktyviai rinko spaudinius Rytų Euro-

¹⁴ Anderson J. Min. veik. P. 17, 20.

¹⁵ Ten pat. P. 8.

¹⁶ Harris P. R. The acquisition system of the Department of the Printed Books in the 1870s // The British Library Journal. Vol. 7, no. 2(1981), p. 120–135.

pos šalių kalbomis¹⁷. Per jo rankas į bibliotekos fondus pateko apie 400 000 spaudinių, skirtų Rytų Europos šalių kultūros ir istorijos studijoms¹⁸.

Iš viso antruoju lietuviškų knygų rinkinio formavimosi periodu buvo sukaupti 57 egzemplioriai spaudinių lietuvių kalba, tarp kurių dominavo Lietuvoje, Rusijoje ir Vakarų Europoje išspausdinti tų metų leidiniai. Bibliotekos fondus papildė vokiečių, lietuvių, čekų autorių (A. Baranausko, A. Bezzenbergerio, L. Geitlerio, R. Jacobio, A. Juškos, F. Kuršaičio, A. Leskieno, M. P. Marcinskio, Chr. G. Mielckės, F. Nesselmanno, Philippo ir Paulo Ruhigių, A. Schleicherio, J. Šliūpo, M. Voelkelio) lietuvių kalbos tyrinėjimų studijos, žodynai, gramatikos ir kitos kalbos mokslo knygos, taip pat lietuvių autorių (M. Daukšos, K. Donelaičio, M. Mažvydo, K. Sirvydo, B. Vilento) senųjų raštų pakartotiniai moksliniai leidimai, tautosakos publikacijos, grožinės literatūros kūriniai. Iš senųjų spaudinių biblioteka įsigijo šešias XVII–XVIII a. kitakalbes knygas su lietuviškais tekstais ir 11 lietuviškų knygų egzempliorių: J. Bretkūno „Postillos <...>“ abi dalis (1591), S. Waischnoro išverstas „Zemczuga Theologischka <...>“ (1600) ir „Apie popieszischkaie missche“ (1600), M. Lutherio „Catechismus minor <...>“ (1700), A. F. Schimmelpfennigio parengtos Biblijos 1755 m. leidimą, P. Ruhigio „Betrachtung der Littauischer Sprache <...>“ (1745) ir jo paties „Anfangsgrunde einer Littauischen Grammatik <...>“ (1747). XIX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje į biblioteką pateko du unikumai: už 7,6 šilingo iš Adolpho Asherio firmos nupirkta vienintelis žinomas minėto M. Lutherio keturkalbio 1600 m. katekizmo egzempliorius ir už 15 šilingų iš tos pačios firmos pirktas E. Šesnako „Prusiškų kalendrų <...>“ (1846) taip pat vienintelis žinomas egzempliorius.

Beveik visos XIX a. Britų muziejaus įsigytos lietuviškos knygos buvo pirktos iš minėtos A. Asherio firmos, kuri parūpindavo bibliotekai ankstesnių ir tų metų leidimo knygų ir periodinių leidinių iš Danijos, Graikijos, Islandijos, Ispanijos, Lenkijos, Portugalijos, Rusijos, Skandinavijos šalių, Vengrijos, Vokietijos ir kitų kraštų. A. Asherio firma buvo viena iš garsiausių to meto Europoje. Jos įkūrėjas Adolphas Asheris gimė šiaurės rytų Lenkijoje, 1820–1825 m. gyveno ir dirbo Londone; čia jis ir tapo karštu anglofilu. Vėliau persikėlė į Sankt Peterburgą, vertėsi deimantų prekyba. Knygų verslą A. Asheris pradėjo

¹⁷ Zmroczek J. The Lithuanian <...>. P. 90.

¹⁸ Danilewicz Zielinska M. Książka i czytelnictwo polskie w Wielkiej Brytani : szkice. Warszawa, 1996. S. 109.

D. MARTINI LUTHERI ^K
CATECHISMUS
MINOR, GERMANICO-
POLONICO-LITHVANICO-
LATINUS.

Nunc tertium in his quatuor
linguis editus.

Der kleine
Catechismus

D. Martin Luthers /

Deutsch / Lateinisch / Polnisch und
Littauisch.

Nun zum drittenmahl in diesen Vier Sprachen
ausgegangen.

Cum Privilegio Ser. Elect. Brandenburg.

Königsberg /
Gedruckt und verlegt durch die Neufnerischen Erben
1700.

1827 m. Jau 1830 m. į Berlyną perkelta jo firma buvo plačiai žinoma. Firmos padaliniai veikė Sankt Peterburge, Londone, jos agentai dirbo daugumoje Europos sostinių: Amsterdame, Kopenhagoje, Varšuvoje, Budapešte, Prahoje, Madride. Nuo XIX a. septintojo dešimtmečio vadovauti firmai ėmė buvęs A. Asherio padėjėjas Albertas Cohnas¹⁹.

Pirmą kartą savo paslaugas Britų muziejui firma pasiūlė 1839 m., tačiau tada jų buvo atsisakyta. Kitą kartą 1841 m. A. Panizzio vadovaujama biblioteka iš A. Asherio nusipirko kelias ypač retas knygas. Nuo 1846 m. bendradarbiavimas su šia prekybos įstaiga ypač suaktyvėjo ir truko visą XIX a.²⁰ Senaisiais spaudiniais bibliotekos fondai būdavo papildomi pagal dezideratų sąrašus, sudarytus lyginant Britų muziejaus bibliotekos katalogus su nacionalinėmis bibliografijomis bei kitais bibliografiniais leidiniais, atsižvelgiant į skaitytojų pageidavimus ir pan. Apie A. Asherio nuopelnus Britų muziejui jo amžininkas Robertas Cowntanas savo prisiminimuose rašė: „<...> jo žinios apie kontinento bibliotekas ir apie jų kolekcijas buvo gilios ir išsamios. Jis buvo labai išsilavinęs žmogus, greitos orientacijos, įžvalgus ir sumanus verslininkas, taip pat vienas iš pačių kilniausių žmonių, kuriuos likimas man lėmė sutikti <...>. Misteris Asheris savo kontinentinių kelionių po visą Europą metu specialiai ieškojo ir parūpindavo bibliotekai labai retų ir nepaprastų knygų“²¹.

Svarbiausias informacijos apie perkamas knygas, tarp jų ir lietuviškas, šaltinis buvo knygų prekybos katalogai. Lietuviškos knygos į biblioteką patekdavo su gausiomis pirktų lenkiškų, vokiškų ir rusiškų knygų siuntomis. Įsigyjant senuosius leidinius, buvo naudojamos antikvariatų katalogais. Tarp jų paminėtini K. F. Kohlerio antikvariato Berlyne ir Leipcige katalogai (No. 461 ir kiti), J. Jolowiczo antikvariato Poznanėje, O. Harramowicziaus, Simm[al] and Co. antikvariatų Leipcige katalogai ir pan. Perkamų lietuviškų knygų kaina dažniausiai svyravo nuo 3 iki 15 šilingų, kartais ji pasiekdavo 1,5 svaro ir daugiau. Brangiausiai aptariamam laikotarpiu buvo nupirktas J. Bretkūno „Postilla <...>“ – net už 15 svarų.

Britų biblioteka taip pat dalyvaudavo knygų aukcionuose, pirkdavo spaudinius iš privačių asmenų. Daug retų knygų biblioteka įsigijo aukcione, kuria-

¹⁹ Harris P. R. Min. str. P. 127, 128; *Weimerskirch P. J.* Antonio Panizzi's acquisitions policies for the library of the British Museum : D. L. S. Library Science. Columbia University. P. 181–196.

²⁰ *Weimerskirch P. J.* Min. veik. P. 182.

²¹ *Cowntan R.* Memories of the British Museum. London : Bentley, 1872. P. 327, 328.

me buvo išparduodama Sasekso kunigaikščio Augusto Fredericko biblioteka 1844 m.²² Tarp čia nupirktų knygų buvo ir lietuviškas L. Rhezos parengtos Biblijos Naujojo testamento leidimas (1816).

Be to, šiuo laikotarpiu iš privačių asmenų buvo nupirktos dvi knygos: J. Bretkūno „Postillos <...>“ abi dalis (1591) muziejui pasiūlė privatus asmuo F. Broughtonas, gyvenantis Pietų Velso vietovėje Brekone. Muziejus susirašinėjo su juo 1872 m. lapkričio ir gruodžio mėnesiais, kol F. Broughtonas siūlomos knygos kainą nuleido nuo 20 iki 15 svarų. Tais laikais tai buvo dideli pinigai ir prilygo vidutiniam darbininko savaitės uždarbiui. Savo laiškuose muziejui kolekcionierius įrodinėjo šios knygos vertę remdamasis tuo, kad knyga labai sena ir gerai išsilaikiusi. Beveik tūkstančio puslapių apimties egzempliorius buvo dailiai įrištas į šviesią odą, papuoštas įspaudais ir segtuvu. Knygos fizinė būklė buvo labai gera (šis Karaliaučiaus knygrišių darbas gerai išsilaikė iki mūsų dienų). Iš pradžių F. Broughtonas manė, kad tai pirmosios spausdintos lietuviškos knygos išlikęs egzempliorius. Tačiau išsiaiškinęs, kad klysta, nuleido knygos kainą. Jis savo laiške nurodė šaltinius (deja, jų iššifruoti nepavyko), kuriais remdamasis sužinojo, jog pirmoji lietuviška spausdinta knyga – tai M. Mažvydo katekizmas, išleistas 1547 m. Karaliaučiuje.

Nežinoma, kaip kolekcionierius buvo įsigijęs postilę. Tačiau pardudamas ją už 15 svarų, F. Broughtonas greičiausiai neblogai pasipelnė. Ši knyga nebuvė retenybė. 1591 m. išleistų pamokslų rinkinio daug neišplatintų egzempliorių pateko į Karaliaučiaus pilies bibliotekos dubletų fondą. XVII a. antrojoje pusėje–XVIII a. juos buvo bandoma įvairiais būdais realizuoti: valdžios įsakymais Mažosios Lietuvos bažnyčios buvo verčiamos pirkti pamokslus už 3, vėliau už 1 floriną, o dar vėliau už 45 grašius, be to, knygos buvo pardavinėjamos Karaliaučiaus aukcionuose ir galiausiai, 1769–1770 m., net 100 egzempliorių buvo pusvelčiui parduota kaip makulatūra²³.

1830–1899 m. kaip dovana į biblioteką atkeliavo keturios knygos, arba 7% visų įsigytų spaudinių. Juos padovanojo Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugijos komitetas. Tai buvo 1834 ir 1854 m. Biblijos ar jos dalių leidimų egzemplioriai.

Trečiuoju laikotarpiu, t.y. 1890–1907 m., Britų muziejaus fondus papildė 147 nagrinėjamo laikotarpio lietuviškos knygos. Per septyniolika metų buvo

²² *Weimerskirch P. J.* Min. veik. P. 228.

²³ *Kaunas D.* Mažosios Lietuvos bibliotekos (iki 1940 metų). Vilnius, 1987. P. 25, 26.

įsigyta du kartus daugiau spaudinių nei per visą ankstesnį šimtmetį. Gaunamų lietuviškų knygų egzempliorių skaičius svyravo nuo 2 iki 9 ar net 14 per metus. Daugiausia jų, net 61 knyga, į muziejų pateko 1903 m. kovo 18 d. Britų bibliotekos archyviniai dokumentai rodo, kad tai buvo pirmasis ir vienintelis tokio dydžio vien lietuviškų knygų pirkimas per visą XIX a. ir XX a. pradžią. Ankstesniuose muziejaus įsigytų knygų sąrašuose lietuviški leidiniai net nebūdavo išskiriami iš kitakalbių knygų, nes sudarydavo visiškai menką jų dalį (po kelis įrašus tarp tūkstantinių sąrašo pozicijų).

Kaip XIX a. viduryje, taip ir amžiaus pabaigoje bei XX a. pradžioje pagrindinę knygų dalį (apie 70% visų spaudinių) muziejus nusipirko. Jas parūpino ta pati A. Asherio firma, kuri ėmėsi tiekti ne tik Lietuvoje, Vakarų Europoje, bet ir Jungtinėse Amerikos Valstijose spausdintus lietuviškus leidinius. Juos muziejus pradėjo gauti gana reguliariai nuo 1891 m. Pirmaisiais JAV išleistų knygų egzemplioriais Britų muziejuje tapo P. Vileišio iš lenkų kalbos išversta K. Skirmunto „Istorija Lietuvos“ (1887) bei J. Šliūpo versta K. Gutzkovo poema „Patkulis“ (1887). Daugiausia Amerikoje išleistų lietuviškų knygų bibliotekos fondus papildė 1903–1907 m. Tai buvo Plimute, Šenandore ir kitur spausdinti 1888–1902 m. leidiniai. Palyginti su XIX a. viduryje įsigytais leidiniais, Amerikos lietuvių išeivių spaudiniai tapo dominuojantys, o Vakarų Europos ir Lietuvos leidėjų knygų sumažėjo.

Aptariamam laikotarpiu buvo perkami kalbos mokslo darbai (M. Akelaičio, M. Miežinio), XVII a. lietuvių raštijos paminklų perspaudai ar moksliniai leidimai, tautosakos publikacijos (J. Čapliko, M. Davainio-Silvestraičio, K. Jurkštaičio, A. Juškos), lietuvių (A. Burbos, K. Donelaičio, A. Jakšto, A. Fromo-Gužučio, V. Kudirkos, Lazdynų Pelėdos, A. Lingio, Maironio, S. Matulaičio, K. Pakalniškio, M. Valančiaus) ir užsienio rašytojų (F. Bernatowicziaus, J. Brawinskio, D. Defoe, I. Kraszewskio, W. Lozinskio, Chr. Schmido, W. Syrokomlės) grožinės literatūros kūriniai, Lietuvos istorijos darbai (J. Basanavičiaus, S. Daukanto, A. Olšausko, J. Šliūpo, M. Valančiaus, P. Vileišio, J. Žiliaus), etnografijos veikalai (C. Cappellerio), visuomeninio-politinio turinio literatūra (J. Bičiūno, L. Matulaičio, J. Vileišio, J. Žiliaus), bibliografiniai darbai (J. Angrabaičio) bei vaizduojamojo meno leidiniai – „Albumas lietuviškos parodos Paryžiuje“ (1901), „Lietuviškas albumas“ (1900).

Nors tarp įsigyjamų knygų daugiausia buvo tų metų leidinių, lietuviškų knygų kolekciją papildė ir trylika ankstesnių metų spaudinių. Tarp jų paminėtinas pirmasis K. Donelaičio poemos „Metai“ (1818) leidimas, trečiojo (1816) ir

septintojo (1865) Biblijos leidimų egzemplioriai, žymaus lietuvių evangelikų reformatų raštijos veikėjo, Žemaičių superintendente A. R. Močiulskio parengtos religinės ir dorovinės knygos (1861–1864). 1893 m. birželio 21 d. į muziejaus fondus atkeliavo didelė lietuviškos spaudos retenybė – J. Chilinskio išverstos ir Londone 1660–1662 m. spausdintos Biblijos fragmentas.

Šis unikalus egzempliorius buvo nupirkta iš Clemento Palmero & Co antikvariato Londone už 2 šilingus. Iš tiesų tai buvo reikšmingas pirkinys net Britų muziejui, kurį ta proga pasveikino žymus lenkų bibliografas K. Estreicheris. Jis laiške pabrėžė pirkinio svarbą lietuvių kalbos požiūriu ir jo retumą²⁴. K. Estreicherio sveikinimo laiškas su jo vertimu į anglų kalbą buvo įrašyti kartu su knyga ir iki šiolei saugomi. Dabar Britų bibliotekos egzempliorius – tai vienintelis išlikęs pirmosios spausdintos lietuviškos Biblijos egzempliorius.

1890–1905 m. dovanos sudarė apie 30% įsigytų knygų. Leidinius dovanavo pavieniai asmenys, religinės ir mokslo organizacijos ar įstaigos. Daugiausia dovanų Britų muziejus sulaukė iš Amerikoje dirbusių lietuvių spaudos darbuotojų emigrantų, todėl ir tarp dovanotų spaudinių dominavo Amerikos lietuvių leidiniai.

1899 m. balandžio 10 d. nenustatytas asmuo dovanavo bibliotekai pirmąją lietuvių literatūros istoriją – J. Šliūpo „Lietuviškuosius raštus ir raštininkus“ (1891), V. Kalvaičio „Lietuvos kanklės“ (1895) ir to paties autoriaus parengtą folkloro rinkinį „Rutų lapelius“ (1894).

Aktyviausiai lietuviškus spaudinius Britų muziejui dovanavo žymus knygų ir laikraščių leidėjas Antanas Milukas (1871–1943). Į lietuvių visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą įsitraukęs dar gyvendamas Lietuvoje, jis aktyviai jame dalyvavo ir atvykęs į Ameriką. A. Milukas leido ir redagavo „Vienybę lietuvininkų“ (1892–1893), „Garsą Amerikos lietuvių“ (1897–1898), „Lietuvišką knygyną“ (1897), „Dirvą“ (1898–1906), „Tėvynės sargą“ (1902); iš viso išleido daugiau kaip 180 knygų²⁵. Pirmiausia į Britų muziejų pateko pirmasis „Dirvos“ numeris (1898), kuriame buvo išspausdinta „Medega S. Daukanto bijografi-jai“. Į muziejų ši knyga pateko 1898 m. vasario 12 d. To paties mėnesio 25 d. laiške leidinio redakcijai Britų muziejaus knygų komplektavimui vadovavęs

²⁴ Šį įdomų dokumentą surado J. Zmroczek. Laiškas lenkų kalba ir jo vertimas į lietuvių kalbą paskelbti straipsnyje: *Zmroczek J. The Lithuanian <...>. P. 94.*

²⁵ *Milukas A. // Lietuvių enciklopedija. Bostonas. T. 18, p. 481–484.*

R. Garnettas nuoširdžiai dėkojo už atsiųstą žurnalą²⁶. Galbūt šis dėmesio ženklas paskatino A. Miluką reguliariai siųsti „Dirvos“ leidinius Britų muziejui, kuriame susikaupė beveik pilnas jų komplektas. Tai buvo tokie svarbūs lietuviški spaudiniai kaip J. Basanavičiaus „Medega musu tautiškai vaistinykystai“ (1898), „Lietuviškos pasakos“ (1898), A. Miluko „Rankvedis senoviszkos istorijos“ (kn. 1–2, 1898–1899), „Lietuviškas albumas“ (1898), M. Rodziewiczównos apysaka „Anima vilis“ (1898), P. Vileišio „Populiariškas rankvedis fizikos“ (1899), J. Žiliaus „Lietuviški dainiai pradžios XIX šimtmečio“ (1899), A. Burbos „Prozaiški raštai“ (t. 1–3, 1899–1901), J. Čapliko „Trakiečių dzukų dainos“ (1899), H. Sienkiewicziaus „Tvanas“ (1900), A. Pabrėžos „Botanika“ (1900), A. Tatarės „Pamokslai gražių žmonių“ (1900), J. A. Zahmo „Katalikų bažnyčia ir mokslas“ (1901), A. Guilloiso „Išpažinties istorija“ (1901), A. Stanikyno „Laiškai iš kelionės“ (1901) ir kiti. 1898–1901 m. A. Miluko dėka bibliotekos fondai pasipildė 19 lietuviškų leidinių.

Trečias Amerikos lietuvių spaudos darbuotojas, kuris dovanojo knygas muziejui, buvo Antanas Olšauskas (Olszewski) (1863–1942). Kurį laiką jis buvo laikraščio „Lietuva“ leidėjas ir redaktorius, prie laikraščio įsteigęs knygynėlį. Iš viso A. Olšauskas išleido apie 130 originalių ir verstinių knygų²⁷. 1899 m. birželio 10 d. į muziejaus fondus pateko jo išleisti A. Tatarės „Pamokslai išminties ir teisybės <...>“ (1899) ir J. Adomaičio-Šerno „Geografija arba žemės aprašymas <...>“ (1899).

Kitas Amerikos lietuvių spaudos darbuotojas, knygnešys ir knygų leidėjas, siuntęs savo leidinius muziejui, buvo Petras Mikolainis (1868–1934). Su P. Mikolainio dovanojimo įrašu antraštiniame lape 1902 m. balandžio 12 d. muziejus gavo J. Jablonskio gramatiką (1901), V. Kudirkos verstas A. Krylovo pasakėčias (1899) bei jo paties originalių eilėraščių tomelį (1899), A. Kriščiukaičio-Aišbės „Naują elementorių“ (1901). Manytume, kad greičiausiai P. Mikolainis padovanojo ir lietuvių autorių prozos ir poezijos rinkinį „Pasiskaityk, skriaudžiamas lietuvi!“ (1904) bei politinio-istorinio turinio knygelę „Keletas žodžių apie nežmoniškus maskolių darbus Kražiuose“ (1899). Iš viso muziejus iš jo gavo aštuonis spaudinius.

Prie dovanotojų priklauso dar vienas anonimas, kuris 1903 m. atsiuntė bibliotekai 22 socialinės tematikos spaudinius. Tarp jų buvo dvi lietuviškos kny-

²⁶ Garsaus ant viso svieto British Museum [Britiszkojo Muzejaus] padėkavonė Redakcijai už No. I Dirvos // Dirva. 1898, balandis (kn. 2–3), p. 74, 75.

²⁷ Olšauskas A. // Lietuvių enciklopedija. Bostonas. T. 21, p. 99, 100.

gelės: J. Biliūno „Užmušimas caro Aleksandro II <...>“ (1903) ir rinkinys „Pirmyn! Darbininkų cilės ir dainos“ (1902).

1904 m. sausio 9 d. muziejus taip pat gavo dovanų Amerikos lietuvių kunigo A. Kaupo, kuris lietuvių raštijoje reiškėsi sociologiniais, publicistiniais darbais ir vertimais, knygelę „Socializmo silpnos pusės“ (1903).

Keli lietuviški leidiniai į muziejų atkeliavo su gausiais dovanotais Britų ir užsienio šalių Biblijos draugijos ir Rusijos Mokslų Akademijos Sankt Peterburge leidiniais. Padedami pirmosios organizacijos, muziejaus fondai pasipildė „Naujo Testamento“ ir „Psalmų Dovydo“ 1874 m. leidimo egzemplioriais. Antroji dovanojo A. Juškos lietuvių kalbos žodyną (1897–1904), „Lietuviškas svodbines dainas“ (1883) bei E. Volterio parengtą M. Daukšos „Postillos“ perspaudą (1904). (Rusijos MA dovanotuose leidiniuose pasitaiko lipdžių: Envoi de l'Academie Imperiale des sciences de ST.-Petersbourg // LONDON // British Museum.)

Nors pagrindiniai kolekcijos papildymo būdai trečiuoju laikotarpiu buvo pirkimai ir dovanojimai, viena knyga – A. Lelio „Lietuviškos ir angliškos kalbų žodynas“ (1893) – į muziejų pateko mainais; tik, deja, nepavyko išsiaiškinti, su kuo tie mainai įvyko.

Kaip ir antruoju laikotarpiu, svarbiausi žinių apie lietuviškas knygas šaltiniai buvo knygų prekybos katalogai. Formuojant Britų muziejaus lietuviškų knygų rinkinį, ypač reikšmingas tapo „Katalogas išleistų knygų „Vienybės Lietuvniukų“ ir visų kitų lietuviszkų spaustuvių gaunamų pas J. J. Pauksztį & CO. Plymouth, Pa.“ (1900). Iš prekybiniame kataloge registruotų 332 knygų, 7 paveikslų, 8 gaidų leidinių, 2 žemėlapių, 2 albumų ir kelių periodikos komplektų muziejus užsisakė 58 knygas, 2 albumus, abu žemėlapius bei laikraščio „Vienybės lietuvininkų“ 1890–1901 m. komplektus. Už viską buvo sumokėta 49 svarai ir 88 šilingai. Perkamų knygų kaina svyravo nuo 10 centų iki 2 dolerių.

Palyginus muziejaus pasirinktų knygų sąrašą su kataloge siūlomais spaudiniais, akivaizdu, kad Britų muziejų domino leidiniai, esantys teminiuose skyriuose: apysakos (iš 64 siūlomų leidinių buvo užsakyta 17), dainos, cilės, poezija (9 iš 25), darbininkiškos knygos (5 iš 18), istorija (10 iš 33), mitologija (1 iš 3), pjesės (3 iš 16 dramos veikalų), visokie leidiniai (užsakytos 6 istorinės knygos, 2 bibliografijos, po vieną biografikos ir kulinarijos veikalą), žemėlapiai, albumai, laikraščiai. Kitokio turinio spaudiniai, t.y. knygos apie sveikatą, astronomiją, fiziką, geografiją, kalbos rankvedžiai, pradžiamoksliai, ūkiškos, tikybos požiūriu polemiskos knygos, maldaknygės ir įvairios dvasiškos knygos, paveikslai bei muzikos leidiniai, nebuvo užsakinėjami.

Aptarta lietuviškų knygų užsakymo analizė rodo, kad pasikeitė požiūris į lietuviškų knygų komplektavimą. Tuomet jų kaupimas jau buvo praradęs atsitiktinumo pobūdį ir atspindėjo bendras užsienio kolekcijų komplektavimo tendencijas – kryptingą leidinių, įgalinančių pažinti ir tyrinėti įvairių pasaulio kraštų kultūrą ir istoriją, rinkinio formavimą. Šiam laikotarpiui būdinga knygų įsigijimo būdų įvairovė ir naujų spaudinių gausumas lėmė lietuviškų knygų dubletų atsiradimą.

Ketvirtuoju laikotarpiu, t.y. 1906–1979 m., Britų bibliotekos kolekciją papildė vos septyni leidiniai, išspausdinti 1795–1891 m. Lietuviškos knygos kartu su kitais Rytų Europos spaudiniais buvo įsigijamos nuolatos, tačiau užsienio literatūros komplektavimas, palyginti su XIX a., buvo gerokai sulėtėjęs. Atsižvelgiant į bibliotekos biudžeto galimybes, kiek aktyviau šios kolekcijos buvo papildomos tų metų humanitarinių ir socialinių mokslų spaudiniais XX a. šeštojo dešimtmečio pabaigoje, taip pat aštuntajame ir devintajame dešimtmetyje²⁸. Minėtas septynias lietuviškas knygas biblioteka gavo 1927 m. ir 1972–1979 m.

1927 m. muziejui buvo padovanota M. Johno Marshallo šeimos knygų kolekcija, iki tol egzistavusi kaip Slavistikos studijų mokyklos biblioteka Universiteto Karališkajame koledže. Tarp dovanotų knygų rusų ir kitomis slavų kalbomis buvo ir trys lietuviškos knygos: A. Baranausko „Pastabos apie lietuvių kalbą ir žodyną“ (1898), išleistos rusų kalba Rusijos Mokslų Akademijos darbų rinkinyje, M. Valančiaus „Palangos Juzes“ (1873) kontrafakcinis leidimas ir „Pasakojimas Antano Tretininko“ (1891).

1972–1975 m. mainais į biblioteką atkeliavo dvi knygos: Poznanėje išleistas M. Mažvydo „Te Deum laudamus“ vertimas (1897) ir S. Stanevičiaus lietuviškai parengtas Lhomondo Charles-Francois vadovėlis „Historye szwenta“ (1823). Pastarosios knygelės egzempliorius ypač turtingas marginalijų. Paminėtinas antraštiniame lape paties S. Stanevičiaus ranka rašytas dovanojimo įrašas, Antonio Jano Muchlinskio ir žymaus vokiečių kalbininko, slavisto ir lituanisto Augusto Leskieno nuosavybės įrašai.

1979 m. Britų biblioteka nusipirko paskutines mums žinomas dvi senąsias knygas: leidinį su M. Akelaičio eilėraščiu, parašytu imperatoriaus Aleksandro II atvykimo į Vilnių proga ir išleistu tam skirtame rinkinyje (1858), ir greičiausiai unikalų elementoriaus „Naujas pibelis“ (1795) egzempliorių. Jeigu pasitvirtintų pradžiamokslio antraštinio lapo kitoje pusėje ranka įrašyti jo išspausdinimo me-

²⁸ Zmroczek J. The Lithuanian <...>. P. 92.

Naujas Pibiles

arba

R n y g é l e s

iš kuria Rudikiai gal išimokintis' Staity-
tines pažint, jes sudet' ir iš Rnygū
staityti.

Neue Fibel

oder

A B C =

Buchstaben- und Lesebüchlein.

Erstes Elementarbuch

für

Stadt- und Landschulen.

Königsberg,

Druck und Verlag der Königl. Hartung'schen Hofbuchdruckerei.

tai, tai jis taptų iki šiolei nežinomo, tyrinėtojų tik numanomo²⁹ paties ankstyviausio šio elementoriaus leidimo vieninteliu išlikusiu egzemplioriumi.

Lietuviškas knygas perkant, jas dovanojant bei organizuojant mainus, daugiau kaip per du amžius Britų bibliotekoje susiformavo nemaža 1547–1904 m. lietuviškų knygų kolekcija. Dovanotos knygos sudaro 60%, pirktos – 20% ir įsigytos mainais – 0,7% viso spaudinių rinkinio. (Dalis knygų, apie 20%, įsigijimo būdų nepavyko nustatyti.)

Pagal leidimo metus rinkinyje atsirado XVI a. pabaigos dvi lietuviškos knygos (J. Bretkūno postilės dvi dalys, išspausdintos 1591 m.) ir lietuviška panegirika leidinyje „Gratulationes Serenissimo <...>“ (1589), XVII a. – penkios lietuviškos knygos ir šeši tekstai, XVIII a. pirmosios pusės – penkios knygos ir dvylika tekstų, XVIII a. antrosios pusės – trys knygos ir keturi tekstai, XIX a. pirmosios pusės (iki 1864 m.) – trisdešimt devynios knygos ir XIX a. antrosios pusės (1865–1904) – 175 egzemplioriai.

Lietuviškų knygų leidyboje iki XIX a. vidurio, kaip ir Britų bibliotekos kolekcijoje, dominuoja Mažosios Lietuvos gyventojams skirti spaudiniai, kurie sudaro apie 45% viso rinkinio. Didžiajai Lietuvai skirtiems leidiniams tenka apie 14%, o JAV gyvenantiems lietuviams – 41%.

Turinio atžvilgiu tai daugiausia pasaulietinės knygos.

Tematika	1591–1864 m. išleistų knygų skaičius	1865–1904 m. išleistų knygų skaičius	Iš viso
Kalbos mokslas	16	32	48
Tautosaka	2	18	20
Grožinė literatūra	4	61	65
Visuomenė ir politika	-	14	14
Gamta	-	5	5
Istorija	-	22	22
Žemės ir namų ūkis	-	2	2
Bibliografija, kalendoriai	1	4	5
Vaizduojamasis menas	-	1	1
Gaidos	-	7	7
Religija	31	9	40
	54	175	229

²⁹ Endzinas A. Mokymui naudotų lietuviškų knygų Rytų Prūsijoje klausimu (XVIII a. pabaiga–XIX a. pirmasis ketvirtis) // Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. T. 5(1966), p. 145, 146.

Religinio ir pasaulietinio turinio knygų santykis yra 1 su 7. Išsamiausiai sukomplektuota lietuvių kalbos gramatikos, žodynai ir kalbos tyrinėjimai, parengti žymiausių Lietuvos ir Vakarų Europos kalbininkų, taip pat tautosakos ir istorijos leidiniai. Gana gausi lietuviškos biblijos ar atskirai išleistų jos dalių kolekcija. Kitakalbių knygų su lietuviškais tekstais daugumą sudaro XVII–XVIII a. Europoje labai populiarūs Viešpaties maldos įvairiomis kalbomis rinkiniai.

Britų bibliotekos lietuviškų knygų kolekcijos vertę rodo ir tai, jog beveik pusę šio knygų rinkinio sudaro reti spaudiniai: 7 unikumai, 9 retenybės, 28 ypač retos, 24 labai retos knygos, 26 retos ir 81 vidutinio retumo knygos³⁰.

1547–1904 m. lietuviškų knygų rinkinys – Britų bibliotekos lietuviškų knygų fondo dalis, seniausia ir todėl bibliografų bei knygotyrininkų labiausiai išnagrinėta. Ne mažiau vertingos ir tyrinėtinos vėlesnio laikotarpio Britų bibliotekos lietuviškos knygos, kurios, norisi tikėti, taps tolesnių tyrimų objektu.

Britų bibliotekoje esančių lietuviškų ir kitakalbių knygų su lietuviškais tekstais, išspausdintų 1547–1864 m., aprašas

Pavartoti trumpinimai:

Ant. – antspaudas.

Aut. – autorės.

Bibliogr. – bibliografija.

BLC – The British Library General Catalogue of Printed Books to 1975. London, 1979–1987. 360 t.

Egz. – egzempliorius.

Įraš. – įrašas.

LB. T 1 – Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1: 1547–1861. V., 1969.

LB. T 2. Kn. 1–2 – Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 2: 1862–1904. Kn. 1–2. V., 1985–1988.

³⁰ Skirstant knygas pagal jų retumą, buvo pasinaudota D. Kauno pasiūlyta senųjų lietuviškų leidinių klasifikacija (*Kaunas D. Bibliofilo biblioteka* : katalogas. Vilnius, 1995. D. 1. P. 17), kurioje knyga, iš kurios tiražo išliko tik 1 egzempliorius, vadinama unikumu, turimi 2–3 egzemplioriai – retenybe, 4–5 – ypač reta knyga, 6–7 – labai reta, 8–10 – reta, 10–20 – vidutinio retumo, per 20 egzempliorių – nereta knyga.

LBP – Lietuvos bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1: 1547–1861. Papildymai. V., 1990.

Pareng. – parengėjas.

Robinson D. – *Robinson D.* Lithuanian books in the British Museum (1578–1937) // *General Linguistics*. Vol. 10, no. 2(1970), p. 75–96.

Vert. – vertėjas.

Pastaba: Prie Britų bibliotekos signatūros esanti žvaigždutė (*) rodo, kad tas egz. nežiūrėtas *de visu*.

1. [M. *Akelaitis*] Jo Milestaj Szwiesiausiam Ciesoriuj Aleksandruj II [...]. [V.], [1858]. 11 p. Išsp. leidinyje „В память пребывания государя императора Александра II в Вильне 6 и 7 сентября 1858 г.“ (1858). Signatūra – 1572/252. Reta knyga (iš viso žinomi 7 egz.).

Egz. fizinė būklė gera.

Ant.: BRITISH LIBRARY /79/AUG/79 (raudonos spalvos);

БИБЛИОТЕКА [...]ЕПАТ. НОВОРОС. УНИВЕРСИТЕТА.

Įraš.: [neįskaitomas rusų k. - aut.].

Egz. pirktas. Į bibliotekos fondus pateko 1979 08 31.

Bibliogr: BLC. T. 1.

2. [S. *Bitneris*] Pradzia pamoksla del mazu weykialu [...]. Karalauciuy, 1680. [40] p.

Signatūra – C. 38. b. 47. Unikumas.

Egz. fizinė būklė gera.

Ant.: BOUND/1932; MUSEUM BRITANNICUM (juodos spalvos).

Įraš.: prieš tekstą įrišti šeši lapai su lietuvišku-anglišku rankraštiniu žodynėliu. Pirmasis apie šio žodynėlio buvimą paskelbė J. Balčikonis (*Balčikonis J.* 1680 metų katekizmas // *Kalbotyra*. T. 3 (1961), p. 233–234). Britų bibliotekoje Londone dirbančios ekspertės dr. Michelle P. Brown manymu, žodynėlis parašytas XVII a. pabaigoje universitetą baigusio asmens, kurio rašysenoje tipiškai derinami *cursivo anglicana*, *secretary* ir *italik* bruožai.

Egz. b-ka įsigijo iki 1834 m., greičiausiai 1753 m. kartu su kitomis sero Hanso Sloano gausios kolekcijos, kuri buvo padovanota tuomet kuriamam Britų muziejui, knygomis.

Bibliogr.: LB. T. 1. P. 51; *Milukas A.* Lituanica (raštai apie Lietuvą) British museume Londone // *Žvaigždė*. 1901, Nr. 43, p. 675; *Robinson D.* P. 78. Įr. 29; BLC. T. 264. P. 327.

3. *Bretkūnas J. Postilla [...] nuog aduento ik weliku. [D. 1]. Karaliaucziue, 1591. [8], 431, [2] p.*
 Signatūra – C. 37. f. 29. Nereta knyga (iš viso žinomas 21 egz.).
 Egz. be defektų. Įrištas kartu su „Postillos [...]“ [D. 2] (1591). Įrišimas senas, Karaliaučiaus knygišių darbas.
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 7 DE 72 (raudonos spalvos).
 Šią knygą b-kai pasiūlė privatus asmuo F. Broughtonas, gyvenantis Brekone, Pietų Velse (F. Broughtono laišakai Britų muziejui. 1872 m. lapkričio 30 d., gruodžio 2 d. // The British Library Archive). Abi „Postillos“ dalis biblioteka nusipirko už 15 svarų (The British Library Archive. The Department of Printed Books (toliau – DPB). Invoices. February 22, 1872–December 31, 1872. DH 5. No. 30). Į bibliotekos fondus pateko 1872 12 07.
 Bibliogr.: LBP. P. 19; *Robinson D.* P. 76. Įr. 6; BLC. T. 42. P. 113.

4. *Bretkūnas J. Postilla [...] nuog weliku ik aduento. [D. 2]. Karaliaucziue, 1591. 525, [2] p.*
 Signatūra – C. 37 f. 29. Nereta knyga (iš viso žinomas 21 egz.).
 Egz. be defektų. Įrištas kartu su „Postillos [...]“ [D. 1] (1591). Įrišimas senas, Karaliaučiaus knygišių darbas.
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 7 DE 72 (raudonos spalvos).
 Šią knygą b-kai pasiūlė privatus asmuo F. Broughtonas, gyvenantis Brekone, Pietų Velse (F. Broughtono laišakai Britų muziejui. 1872 m. lapkričio 30 d., gruodžio 2 d. // The British Library Archive). Abi „Postillos“ knygas biblioteka nusipirko už 15 svarų (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 22, 1872–December 31, 1872. DH 5. No. 30). Į bibliotekos fondus pateko 1872 12 07.
 Bibliogr.: LBP. P. 19; *Robinson D.* P. 76. Įr. 6; BLC. T. 42. P. 113; T. 30. P. 178.

5. *Biblia [...] / Vert. [S. B. Chilinskis]. [Londonas, 1660–1662]. 176 p.*
 Signatūra – C. 51. b. 13. Unikumas.
 Egz. gerai išsilaikęs, įrištas Britų muziejaus 1928 m.
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 21 JU 93 (raudonos spalvos); [...] KED 1928.
 Įraš.: prieš tekstą įrišti du popieriaus lapai su K. Estreicherio laišku Britų muziejui lenkų k. ir jo angliškų vertimu, kuriame autorius sveikina biblioteką, įsigijus ypač retą spaudinį. (Šis laiškas ir jo vertimas į lietuvių k. išspausdintas str.: *Zmroczek J.* The Lithuanian Collections in the Slavonic

and East European Collections of the British Library // *Knygotyra*. T. 23 (1966), p. 94).

Priešlapyje: [Pintatiuchus if Josue pars lithuanica virga a m Samuili Boguslao Chylinski]

The Lithuanie is said to be closely allied to the Sanscrit.

Egz. pirkas iš antikvariniais leidiniais prekiavusios firmos Clement Palmer and Co. (adresas: Antiquarian Booksellers, 100 Southampton Row., London W. C.) už 2 šilingus (The British Library Archive. DPB. Invoices). Į bibliotekos fondus pateko 1893 06 12.

Bibliogr.: LB. T. 1. P. 73; *Robinson D.* P. 78. Įr. 26; BLC. T. 42. P. 113; T. 28. P. 477.

6. Biblia [...] / Pareng. [L. G. Rheza]. Karalauczuje, 1816.

T. 1. Biblija [...]. XVI, 960 p.

T. 2. Prarakai [...]. 961–1520 p.

Signatūra – 3061. c. 14. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 18 egz.). Egz. būklė gera. Įrašas kartu su „Nauju Testamentu“ (1816) Britų muziejuje 1961 m.

Ant.: B. M. 1961; BRITISH MUSEUM // 18 JU 94 (raudonos spalvos).

Egz. pirkas greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1894 06 18.

Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 81. Įr. 77; BLC. T. 274. P. 381; T. 28. P. 477; T. 268. P. 106.

7. Biblia [...] / Pareng. [A. F. Schimmelpfennigis]. Karalauczuje, 1755. 888 p.

Signatūra – 3061. b. 18. Nereta knyga (iš viso žinomi 26 egz.).

Egz. fizinė būklė gera.

Ant.: BRITISH MUSEUM // 25 JY 83 (raudonos spalvos).

Egz. pirkas iš A. Asherio firmos už 16 šilingų (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 7, 1883–July 30, 1883. DH 5. No. 47). Firmos adresas: Albert Cohn, Bookseller, 53 Mohren Strasse, Berlin. Į bibliotekos fondus pateko 1883 07 25.

Bibliogr.: LBP. P. 68; *Robinson D.* P. 79–80. Įr. 54; BLC. T. 284. P. 102; T. 42. P. 13; T. 28. P. 477; T. 23. P. 278.

8. Bybeles [...] / Pareng. [L. G. Rheza]. Frankfurte, prie Upės Main gulincziame, 1853. [4], 1024 p.

Signatūra – 3061. d. 16. Reta knyga (iš viso žinoma 10 egz.).
Egz. fizinė būklė labai gera. Įrištas kartu su „Nauju Testamentu“ (1853).
Įrišimas naujas, 1935 m.

Ant.: BOUND 1935; BRITISH MUSEUM; 9 DE 54 (geltonos spalvos).
Egz. bibliotekai padovanojo Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugija kartu su 17 kitų knygų (The British Library Archive. DPB. Donations. March 1848–January 1855. DH 53/2. P. 377). Į bibliotekos fondus pateko 1854 12 09.

Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 83. Įr. 113; BLC. T. 28. P. 477.

9. Bybeles [...] / Pareng. [*L. G. Rheza*]. Berlyne, 1858. [4], 917 p.
Signatūra – 3061. dd. 5. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 20 egz.).
Egz. fizinė būklė labai gera. Įrištas kartu su „Nauju Testamentu“ (1858).
Įrišimas senas.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 9 FE 70 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos už 6 svarus (The British Library Archive. DPB. Invoices. October 1869 – August 1870. DH 5. No. 27). Į bibliotekos fondus pateko 1870 02 09.

Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 84. Įr. 123; BLC. T. 28. P. 478.

10. Naujas istatimas [...] / Pareng. [*J. A. Giedraitis*]. Wilniuje, 1816. [12], 389 p.
Signatūra – 466. a. 17. Nereta knyga (iš viso žinoma per 20 egz.).
Egz. fizinė būklė neblogo. Šiame egz. nėra dedikacijos carui Aleksandrui I.
Ant.: MUSEUM BRITANNICUM (geltonos spalvos).

Biblijos draugijos dovana. Knygos leidimui dalį lėšų skyrė Rusijos Biblijos draugija. Egz. bibliotekos fondus papildė apie 1816–1834 m.

Bibliogr.: *Robinson D.* P. 81. Įr. 73; BLC. T. 30. P. 42.

11. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [*L. G. Rheza*]. Karalauczuje, 1816. [2], 384 p.

Signatūra – 1410. b. 3. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 13 egz.).
Egz. fizinė būklė labai gera. Įrišimas senas.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 44. 11. 199 (raudonos spalvos).

Lipdė: greičiausiai Sasekso kunigaikščio (Duke of Sussex's) bibliotekos lipdė.

Knyga pirкта aukcione, kuriame biblioteka įsigijo apie 130 Sasekso kuni-

gaikščio bibliotekos knygų už 60 svarų (The British Library Archive. DPB. Register. November 6, 1844–March 7, 1845. Vol. 17. DH 52. No. 17). Į bibliotekos fondus pateko 1844 11 11.

Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 81. Įr. 76; BLC. T. 268. P. 106; T. 30. P. 42.

12. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [*L. G. Rheza*]. Karalauczuje, 1816.

Signatūra – 3061. c. 14. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 18 egz.).

Egz. būklė gera. Įrištas kartu su „Biblia“ (1816) Britų muziejuje 1961 m.

Ant.: B. M. 1961; BRITISH MUSEUM // 18 JU 94 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1894 06 18.

Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 81. Įr. 77; BLC. T. 274. P. 381; T. 28. P. 477; T. 268. P. 106.

13. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [*L. G. Rheza*]. Tilžėje, 1834. 556 p.

Signatūra – 1108. d. 5. Ypač reta knyga (iš viso žinomi 5 egz.).

Egz. fizinė būklė nebloga. Įrišimas naujas, 1995 m.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 12 40 12 15 (geltonos spalvos).

Egz. bibliotekai padovanojo Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugijos komitetas kartu su kitais kitakalbiais Naujojo Testamento ir Psalmių leidiniais (The British Library Archive. DPB. Donations. January 1836–February 1848. DH 53. No. 1. P. 58). Į bibliotekos fondus pateko 1840 12 12.

Bibliogr.: *Robinson D.* P. 82. Įr. 85; BLC. T. 30. P. 42.

14. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [*L. G. Rheza*]. Tilžėje, 1834. 556, [2] p.

Signatūra – 1110. e. 12. Ypač reta knyga (iš viso žinomi 5 egz.).

Egz. fizinė būklė gera. Įrišimas naujas.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 10 38 13 24 (geltonos spalvos).

Lipdė: Bound by // Burn Sons // 37. Kirby.

Egz. padovanojo Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugijos komitetas. Į bibliotekos fondus pateko 1838 10 13.

Bibliogr.: *Robinson D.* P. 82. Įr. 86; BLC. T. 30. P. 42; T. 29. P. 277; T. 268. P. 106.

15. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [L. G. Rheza]. Frankfurte, prie Upes Main gulincziame, 1853. [2], 305 p.
 Signatūra – 3061. d. 16. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 13 egz.).
 Egz. restauruotas. Įrištas kartu su „Bybeles [...]“ (1853).
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 9 DE 54 (geltonos spalvos).
 Egz. padovanojo Britų ir užsienio kraštų Biblijos draugija kartu su kitais 17 spaudinių (The British Library Archive. DPB. Donations. March 1848–January 1855. DH 53/2. P. 377).
 Bibliogr.: LBP. P. 61; *Robinson D.* P. 83. Įr. 113; BLC. T. 30. P. 42.

16. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [L. G. Rheza]. Berlyne, 1858. [4], 275 p.
 Signatūra – 3061. dd. 5. Nereta knyga (iš viso žinomas 21 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su „Bybeles [...]“ (1858).
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 9 FE 70 (raudonos spalvos).
 Egz. pirktas iš A. Asherio firmos už 6 svarus (The British Library Archive. DPB. Invoices. October 1869–August 1870. DH 5. No. 27).
 Bibliogr.: *Robinson D.* P. 84. Įr. 123; BLC. T. 28. P. 478.

17. Naujas Testamentas [...] / Pareng. [Ph. Ruhig]. Karalauczuje, 1727. [2], 1046, [9] p.
 Signatūra – 1005. a. 16. (1). Ypač reta knyga (iš viso žinomi 5 egz.).
 Egz. fizinė būklė neblogo. Įrištas kartu su „Psalteras Dowido [...]“ (1728).
 Ant.: MUSEUM BRITANNICUM (raudonos spalvos); BHP; [HAMBURG]: PUBLION // DUPLUM // VEEDITUM.
 Šis egz. į bibliotekos fondus pateko kartu su kitomis Arthuro Edwardso muziejui dovanotos kolekcijos knygomis.
 Bibliogr.: BLC. T. 284. P. 102; T. 268. P. 106.

18. Psalmi Dowido [...] / Pareng. [L. Rheza]. Frankfurte, prie Upės Main gulincziame, 1853. 84 p.
 Signatūra – 3061. d. 5. (2). Ypač reta knyga (iš viso žinomi 4 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera. Įrišimas naujas, 1965 m.
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 11 NO 64 (mėlynos spalvos).
 Į bibliotekos fondus pateko 1864 11 11.
 Bibliogr.: *Robinson D.* P. 83. Įr. 114; BLC. T. 29. P. 277.

19. Der Psalter Davids [...] – Psalteras Dowido [...] / Pareng. [*Ph. Ruhig*]. Karalaučiuje, 1727. [2], 260 p.
 Signatūra – 1005. a. 16. (2). Reta knyga (iš viso žinomi 8 egz.).
 Egz. fizinė būklė neblogo. Išleistas ir įraštas kartu su „Nauju Testamentu [...]“ (1727). Įrašimas senas.
 Ant.: MUSEUM BRITANNICUM (raudonos spalvos).
 Ši knyga bibliotekai atiteko kaip Arthuro Edwardso palikimas.
 Bibliogr.: BLC. T. 284. P. 102.

20. *Donelaitis Chr. [Donelaitis K.]*. Das Jahr in vier Gesängen [...] ins Deutsche übertragen von D. L. J. Rhesa [...]. Königsberg, 1818. XXII, 162 p.
 Signatūra – 011528. g. 25. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 14 egz.).
 Egz. fizinė būklė labai gera.
 Ant.: BRITISH MUSEUM // 18 JU 94 (raudonos spalvos).
 Egz. pirkas. Į bibliotekos fondus pateko 1894 06 18.
 Bibliogr.: LBP. P. 21; *Robinson D.* P. 81. Įr. 78; BLC. T. 89. P. 98; T. 274. P. 361.

21. [*Grzegorz as iš Żarnowco*]. Summa, aba Trumpas iszguldimas ewangeliu szwentu [...]. Nitauij, 1863. 268 p.
 Signatūra – 3128. cc. 12. (1). Nereta knyga (iš viso žinomi 24 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera. Įraštas kartu su „Pamoksley ir kozones ape smerti ant užiwójma [...]“ (1864).
 Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 JU 90 (raudonos spalvos).
 Egz. pirkas iš A. Asherio firmos Berlyne už 6 šilingus. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 10. K. F. Kohler's Antiquarian, Berlin (įrašas kataloge 31). Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19 (The British Library Archive. DPB. Invoices. April 21, 1890–August 4, 1890. DH. 5. No. 62).
 Bibliogr.: LB. T. 2; Kn. 1. P. 429; *Robinson D.* P. 84. Įr. 129; BLC. T. 30. P. 178.

22. *Haack F. W.* Vocabvlarivm litthvanico – germanicvm et germanico–litthvanicvm [...]. Halle, [1730]. [6], 336 p.
 Signatūra – 12976. aaa. 3.* Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 16 egz.).
 Bibliogr.: LBP. P. 27; *Robinson D.* P. 79. Įr. 47; BLC. T. 136. P. 272.

23. *Juzumowicze W. [V. Juzumas]*. Aplankimas parakwijos par jos klebona [...]. Wilniuj, 1860. 236 p.

Signatūra – 3504. df. 37. Nereta knyga (iš viso žinomi 34 egz.).
 Egz. restauruotas. Įrašimas šiuolaikinis, išsaugoti senieji originalūs plono kartono viršeliai su J. Zawadzkiego leidinių bibliografija.
 Ant.: BRITISH MUSEUM // 17 AP 88 (raudonos spalvos).
 Pirkta kartu su kitomis antikvarinėmis knygomis iš A. Asherio firmos už 3 šilingus. Žinių apie egzempliorių šaltinis – Catalogue No. 461. K. F. Kohler's. Ant. [iquarian]. Leipzig (The British Library Archive. Invoices. February 6, 1888–July 7, 1888. DH 5. No. 57).
 Bibliogr.: BLC. T. 169. P. 436.

24. *Kurschat F. [F. Kuršaitis] Beiträge zur Kunde der litauischen Sprache. H. 2. Laut-und Tonlehre der litauischen Sprache. Königsberg, 1849. VIII, 212 p.*
 Signatūra – 1332. a. 12. Reta knyga (iš viso žinomi 8 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera, įrašimas senas.
 Ant.: BRITISH MUSEUM; 7 JU 53 (raudonos spalvos).
 13 MAI 1846 VERTRAG [1846 gegužės 13 sutartis – vert. A. N.].
 Egz. pirktas iš A. Asherio firmos (The British Library Archive. DPB. Invoices. January 1853–June 1855. DH 5. No. 9).
 Bibliogr.: LBP. P. 42; *Robinson D.* P. 82. Įr. 95; BLC. T. 181. P. 16.
25. *Ludwik z Pokiewia [L. A. Jucevičius]. Litwa pod względem starożytnych za- bytków, obyczajów I zwyczajów [...]. Wilno, 1846. [4], VI, 381, [7] p.*
 Signatūra – 10291. e. 29. Nereta knyga (iš viso žinoma 22 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera. Įrašimas naujas.
 Ant.: BRITISH MUSEUM / 12 47 4 139 (raudonos spalvos).
 Pirkta iš A. Asherio firmos (The British Library Archive. DBP. Register. July 5, 1847 – January 26, 1848. DH 52. No. 27). Į bibliotekos fondus pateko 1847 12 04.
 Bibliogr.: LBP. P. 31; *Robinson D.* P. 82. Įr. 100; BLC. T. 202. P. 237.

26. *Luther M. Catechismus minor, Germanico–Polonico–Lithvanico–Latinus. Nunc tertium in his quatuor linguis editus [...]. Königsberg, 1700. 165, [11] p.*
 Signatūra – 3905. b. 22. Unikumas.
 Egz. fizinė būklė gera.
 Ant.: BRITISH MUSEUM // 3 JA 75 (raudonos spalvos).
 Biblioteka egz. įsigijo už 7,6 šilingo, pirkdama didelę siuntą spaudinių iš

A. Asherio firmos (The British Library Archive. DPB. Invoices. January 7, 1875–August 26, 1875). Į bibliotekos fondus pateko 1875 01 08.
Bibliogr.: LBP. P. 44; *Robinson D.* P. 78. Įr. 36; BLC. T. 203. P. 121.

27. *Marcinskis M. Fr.* Gramatika arba spasabas iszsimokinimo lenkiskos kalbos [...]. Warszawa, 1861. IV, 5–152 p.

Signatūra – 12976. c. 32. (5). Nereta knyga (iš viso žinoma 27 egz.).

Egz. fizinė būklė gera. Įrištas konvoliute: Tracts Relating to the Slavonic Languages 1783–1868.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 7 JU 64 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos už 10 šilingų (The British Library Archive. DPB. Invoices. January 5, 1864–November 1, 1864. DH 5. No. 18). Į bibliotekos fondus pateko 1864 06 07.

Bibliogr.: BLC. T. 211. P. 74.

28. *Mielcke Chr. G.* Anfangs-Gründe einer littauiischen Sprach-Lehre [...]. Königsberg, 1800. [2], 208 p.

Signatūra – 1332. e. 11. Nereta knyga (iš viso žinoma 30 egz.).

Egz. fizinė būklė nebloga.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 5 45 19 910 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos (The British Library Archive. DPB. Register. March 10–June 24, 1845. Vol. 18. DH 52. No. 18). Į bibliotekos fondus pateko 1845 05 19.

Bibliogr.: LBP. P. 48; *Robinson D.* P. 81. Įr. 70; BLC. T. 221. P. 95.

29. *Mielcke Chr. G.* Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches Wörter-Buch [...]. Königsberg, 1800. [32], 352, 576, [4] p.

Signatūra – 1332. a. 8. Nereta knyga (iš viso žinoma 36 egz.).

Egz. fizinė būklė gera.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 5 45 19 911 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos (The British Library Archive. DPB. Register. March 10–June 24, 1845. Vol. 18. DH. 52. No. 18). Į bibliotekos fondus pateko 1845 05 19.

Bibliogr.: LBP. P. 48; *Robinson D.* P. 81. Įr. 71; BLC. T. 221. P. 95; T. 284. P. 102.

30. [A. R. Močiulskis] Atsiminimas da geroje adijnoje. Rigoje, 1863. 14 p.
Signatūra – 884. a. 14. (2). Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).
Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su „Nusidawimu biedna Joniuka“ (1863).
Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 Ju 90 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 10. K. F. Kohler's Antiquarian, Berlin. Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19 (The British Library Archive. CPB. Invoices. April 21, 1890–August 4, 1890. DH 5. No. 62).
Bibliogr.: BLC. T. 13. P. 243.
31. [A. R. Močiulskis] Nusidawimas biedna Joniuka. Rigoje, 1963. 18 p.
Signatūra – 884. a. 14. (4). Labai reta knyga (iš viso žinoma 7 egz.).
Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su „Atsiminimu da geroje adijnoje“ (1863).
Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 JU 90 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 10. K. F. Kohler's Antiquarian, Berlin. Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19 (The British Library Archive. DPB. Invoices. April 21, 1890–August 4, 1890. DH. 5. No. 62).
Bibliogr.: BLC. T. 168. P. 183.
32. [A. R. Močiulskis] Prisiwertimas grieszna žmogaus ing Diewą. Rigoje, 46 p.
Signatūra – 4371. df. 1. (5). Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 19 egz.).
Egz. fizinė būklė gera. Įrištas konvoliute: Theological Tracts, Ect.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 JU 90 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 10. K. F. Kohler's Antiquarian, Berlin. Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19 (The British Library Archive. DPB. Invoices. April 21, 1890–August 4, 1890. DH. 5. No. 62).
Bibliogr.: BLC. T. 266. P. 65.
33. [A. R. Močiulskis] Trumpas katechizmas [...]. Nitojoy, 1861. IV, 5–31 p.
Signatūra – 3505. c. 56. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 12 egz.).
Egz. fizinė būklė nebloga.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 JU 90 (raudonos spalvos).

Egz. pirkta greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19.

Bibliogr.: BLC. T. 171. P. 261.

34. [A. R. Močiulskis] Wartyojimas arba Meginimas patis sawę. Rigoje, 1863. 24 p.

Signatūra – 4426. df. 10. (19)*. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 12 egz.).

Bibliogr.: BLC. T. 345. P. 364.

35. Mokslas skajtyma diel mažu wajku [...]. Wylniuje, 1838. 42 p.

Signatūra – 12902. b. 52. (1). Labai reta knyga (iš viso žinoma 6 egz.).

Egz. fizinė būklė prasta. Įrištas konvoliute: Philological Tracts. 1838–1888.

Ant.: BRITISH MUSEUM // 22 JY 78 (raudonos spalvos).

Įraš.: Lehrbuch für kleine Kinder. Wilna. [...].

Pirkta greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1878 07 22.

Bibliogr.: BLC. T. 224. P. 96.

36. *Nesselmann G. H. F.* Littauische Volkslieder [...]. Berlin, 1853. XIV, [2], 368 p.

Signatūra – 11585. k. 34*. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 17 egz.).

Bibliogr.: LBP. P. 52; *Robinson D.* P. 83. Įr. 110; BLC. T. 233. P. 460.

37. Tas pat.

Signatūra – 11585. aa 40*. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 17 egz.).

Bibliogr.: BLC. T. 233. P. 460.

38. *Nesselmann G. H. F.* Wörterbuch der littauischen Sprache [...]. Königsberg, 1851. XI, [1], 555, [1] p.

Signatūra – 1333. h. 15. Nereta knyga (iš viso žinoma 25 egz.).

Egz. fizinė būklė gera. Įrišimas naujas, originalūs viršeliai išsaugoti.

Ant.: BRITISH MUSEUM // 4 MR 51 (raudonos spalvos).

Knygą bibliotekai parūpino A. Asherio firmos atstovas Londone Davidas Nuttas už 8 šilingus. Jo adresas: Nissen Parker 43, Mark Lane [or apposite arundel street] (The British Library Archive. DPB Invoices. October 1850–

December 1852. DH 5. No. 8). Į bibliotekos fondus pateko 1851 05 04.
Bibliogr.: LBP. P. 52; *Robinson D.* P. 83. Įr. 109; BLC. T. 233. P. 460.

39. Pamoksley ir kozones ape smerti ant užiojma [...]. Nitauijoj, 1863. 48 p.
Signatūra – 3128. c. 12. (2). Nereta knyga (iš viso žinoma 28 egz.).
Egz. fizinė būklė gera.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 19 JU 90 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 10. K. F. Kohler's Antiquarian, Berlin. Į bibliotekos fondus pateko 1890 06 19 (The British Library Archive. DPB. Invoices. April 21, 1890–August 4, 1890. DH 5. No. 62).
Bibliogr.: LB. T. 2. Kn. 1. P. 879; *Robinson D.* P. 84. Įr. 133; BLC. T. 246. P. 109.
40. *Preissas A. E.* Nusidawimai szwento raszto, seno ir naujo Testamento [...] lietuviszkai perwersti nuo Jurgio Meszkatczo [...]. Tilžėj, 1851. XI, 228 p.
Signatūra – 3129. cc. 4. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Egz. fizinė būklė nebloga.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 22 JY 78 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1878 07 22.
Bibliogr.: BLC. T. 265. P. 73; T. 219. P. 270.
41. *Raczkauskis J.* Wadowas i dangu [...]. Wilniuje, 1857. 231 p.
Signatūra – 3455. dd. 32. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 17 egz.).
Egz. fizinė būklė nebloga. Įrišimas naujas, išsaugota originalaus viršelio 3 ir 4 p. su J. Zawadzkiego firmos leidinių bibliografiniu sąrašu.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 6 MR 88 (raudonos spalvos).
Pirktas iš A. Asherio firmos už 12,5 šilingo. Žinių apie egz. šaltinis – Catalogue No. 97. J. Jolowicz, Poznan (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 6, 1888–July 7, 1888. DH 5. No. 57). Į bibliotekos fondus pateko 1888 05 06.
Bibliogr.: BLC. T. 29. P. 128.
42. *Rhesa L.* Dainos oder Litthauische Volkslieder [...] Neue Auflage. Durchges., berichtigt und verb. von Friedrich Kurschat [...]. Berlin, 1843. XVI-II, 246 p.

Signatūra – 1462. b. 18. Reta knyga (iš viso žinoma 8 egz.).

Egz. fizinė būklė gera. Įrašimas naujas, 1981 m.

Ant.: BRITISH MUSEUM; 11 43 14 252 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos kartu su kitomis 400 knygų už 109 svarus (The British Library Archive. DPB. Register. DH 52. No. 14. P. 38). Į bibliotekos fondus pateko 1843 11 14.

Bibliogr.: LBP. P. 62; *Robinson D.* P. 8. Įr. 96; BLC. T. 274. P. 362; T. 181. P. 16.

43. *Ruhig Ph.* Betrachtung der Littauischen Sprache [...]. Königsberg, 1745. 88 p.

Signatūra – 12975. f. 6. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 11 egz.).

Egz. fizinė būklė nebloga. Įrašas su Ruhigo P. F. „Anfangsgrunde einer Littauischen Grammatik [...]“ (1747).

Ant.: BRITISH MUSEUM // 24 MY 89 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1889 05 24.

Bibliogr.: LBP. P. 64; *Robinson D.* P. 79. Įr. 52; BLC. T. 284. P. 102.

44. *Ruhig P. F.* Anfangsgrunde einer Littauischen Grammatik [...]. Königsberg, 1747. [8], 154, [2] p.

Signatūra – 12975. f. 6. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 13 egz.).

Egz. fizinė būklė nebloga. Įrašas kartu su Ruhigo P. F. „Betrachtung der Littauischen Sprache [...]“ (1745).

Ant.: BRITISH MUSEUM // 24 MY 89 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas greičiausiai iš A. Asherio firmos. Į bibliotekos fondus pateko 1889 05 24.

Bibliogr.: LBP. P. 64; *Robinson D.* P. 79. Įr. 52; BLC. T. 284. P. 102.

45. *Stanewiczius S.* Historyia szwenta [...]. Wylniuje, 1853. 84 p.

Signatūra – 1568/763. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 5 egz.).

Egz. fizinė būklė prasta. Labai susidėvėję plono žalsvo kartono originalūs viršeliai.

Ant.: BRITISH LIBRARY // APR 75 (žalios spalvos).

Įraš.: A. Leskien; Pamiątka od // Pana Stanie- // wicza // w Wilnie 1823 // Fbra 24 d. [Pono Stanevičiaus dovana. Vilnius 1823 m. lapkričio 24 d. –

vert. *A. N.*]; Z Xiąg Antoniego Jana Mat[...] // Muchlińskiego // 1825. Grudnia 24. Wilno [...] // comtat 20 as. [...].

Egz. biblioteka įsigijo mainais. Į bibliotekos fondus pateko 1975. 04.

Bibliogr.: BLC. T. 311. P. 179.

46. *Schleicher A.* Handbuch der litauischen Sprache. Th. 1–2. Prag, 1856–1857.

[Th.] 1. Litauische Grammatik. 1856. X, VIII, 347 p.

Signatūra – 2276. d. 1. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 19 egz.).

Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su A. Schleicherio „Litauisches Lesebuch und Glossar“ (1857). Įrišimas naujas, tačiau išsaugoti originalūs viršeliai su J. G. Calvesche leidinių bibliografija.

Ant.: BRITISH MUSEUM // 6 JY 58 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos agento Londone D. Nutto už 4 svarus (abi dalys – *A. N.*). Į bibliotekos fondus pateko 1858 07 06.

Bibliogr.: LBP. P. 71; *Robinson D.* P. 84. Įr. 119; BLC. T. 292. P. 467.

47. *Schleicher A.* Handbuch der litauischen Sprache. Th. 1–2. Prag, 1856–1857.

[Th.] 2. Litauisches Lesebuch und Glossar. 1857. XIV, 352 p.

Signatūra – 2276. d. 1. Vidutinio retumo knyga (iš viso žinoma 19 egz.).

Fizinė būklė gera. Įrištas kartu su A. Schleicherio „Litauische Grammatik“ (1856).

Ant.: BRITISH MUSEUM // 6 JY 58 (raudonos spalvos).

Egz. pirktas iš A. Asherio firmos agento Londone D. Nutto už 4 svarus (abi dalys – *A. N.*). Į bibliotekos fondus pateko 1858 07 06.

Bibliogr.: LBP. P. 71; *Robinson D.* P. 84. Įr. 119; BLC. T. 232. P. 444.

48. *Szesnakas E.* Prusiškos kalendros ant meto 1847 [...]. Klaipėda, 1846. [2], 48 p.

Signatūra – P. P. 2424. g. Unikumas.

Egz. fizinė būklė gera.

Ant.: KALENDER STEMPEL PSG; BRITISH MUSEUM // 4 OC 70 (raudonos spalvos).

Pirktas iš A. Asherio už 15 šilingų (The British Library Archive. DPB. Invoices. September 1870–June 8, 1871. DH5. No. 28).

Bibliogr.: BLC. T. 319. P. 399.

49. *Szyrwid K. [K. Sirvydas]* Punkty kazan od adwentu aż do postv [...]. W Wilnie, 1629.
Signatūra – 4423. g. 38*. Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 319. P. 463.
50. *[M. Valančius]* Dawatku kninga [...]. Wilniuje, 1864. 491 p.
Signatūra – 3457. g. 27. Nereta knyga (iš viso žinoma 32 egz.).
Egz. fizinė būklė gera. Įrišimas senas.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 17 AP 8 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne už 3 šilingus. Žinių apie egz. šaltinis - Catalogue No. 461. K. F. Kohler's Antiquarian. Leipzig (įrašas kataloge 973). Į bibliotekos fondus pateko 1888 04 18 (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 6, 1888–July 7, 1888. DH 5. No. 57).
Bibliogr.: BLC. T. 336. P. 56.
51. *[M. Valančius]* Žiwatas Jezaus Kristaus [...]. Wilniuj, 1853. 266, [6] p.
Signatūra – 4806. aaaa. 13. Nereta knyga (iš viso žinoma 54 egz.).
Egz. fizinė būklė gera.
Ant.: BRITISH MUSEUM // 17 AP 88 (raudonos spalvos).
Egz. pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne už 2 svarus. Žinių apie leidinį šaltinis – Catalogue No. 461. K. F. Kohler's Antikvarian, Leipzig. Kataloge ši knyga užregistruota 975 numeriu (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 6, 1888–July 7, 1888. DH 5. No. 57). Į bibliotekos fondus pateko 1888 04 17.
Bibliogr.: BLC. T. 165. P. 319.
52. *[J. G. Veisas]* Naujas pibelis [...]. Karalauczuję, [XVIII pab. – 1850, o gal 1795]. 159 p.
Signatūra – RB. 23. a. 4804. Unikumas.
Egz. fizinė būklė neblogo.
Ant.: BRITISH LIBRARY // 79 MAY 15 (raudonos spalvos).
Įraš.: viršelio 2 p.: Zöllner J. F. // um 1795.
Egz. pirktas. Į bibliotekos fondus pateko 1979 05 15.
Bibliogr.: BLC. T. 232. P. 444.

53. *Waischnoras S. Margarita theologica, collecta conscripta M. Adamo Francisci [...]* Zemczuga Theologischka [...]. Karaliaucziue, 1600. [28], 270 l. Signatūra – 3557. aaa. 9. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.). Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su „Apie popieszischkaie missche“ (1600). Įrišimas senas.
Ant.: DUPL. // E. BIBL. REG. // REGION (Dubletas iš Karaliaučiaus karališkosios bibliotekos – vert. A. N.); RFW (Rex Friedrich Wilhelm – Karalius Frydrichas Vilhelmas (inicialai) – vert. A. N.); BRITISH LIBRARY; 7 DE 69 (raudonos spalvos).
Įraš.: viršelio 2 p.: T. 1. 23.
Konvoliutas pirkas iš A. Asherio firmos Berlyne už 15 talerių (The British Library Archive. DPB. Invoices. October 1869–August 1870. DH 5. No. 27). Į bibliotekos fondus pateko 1869 12 07.
Bibliogr.: LBP. P. 74; *Robinson D.* P. 76. Įr. 7; BLC. T. 343. P. 267.
54. [*S. Vaišnoras*] Apie popieszischkaie missche. D. Egidius Hunnius. [Karaliaučius, 1600.] 39, [1] l. Signatūra – 3557. aaa. 9. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 3 egz.). Egz. fizinė būklė gera. Įrištas kartu su „Margarita theologica [...]“ (1600). Įrišimas senas.
Ant.: DUPL. // E. BIBL. REG. // REGION (Dubletas iš Karaliaučiaus karališkosios bibliotekos – vert. A. N.); RFW (Rex Friedrich Wilhelm – Karalius Frydrichas Vilhelmas (inicialai) – vert. A. N.); BRITISH LIBRARY; 7 DE 69 (raudonos spalvos).
Įraš.: viršelio 2 p.: T. 1. 23.
Konvoliutas pirkas iš A. Asherio firmos Berlyne už 15 talerių (The British Library Archive. DPB. Invoices. October 1869–August 1870. DH 5. No. 27). Į bibliotekos fondus pateko 1869 12 07.
Bibliogr.: LBP. P. 74; *Robinson D.* P. 76. Įr. 7; BLC. T. 343. P. 267.

Tekstai

1. *Bergmann G.* Das Gebeth des Herrn, oder Vaterunsersammlung in hundert zwey und fünfzig Sprachen. Ruien, 1789. [16], 58, [5] p. Liet. tekstas p. 2, 3.
Signatūra – 12902. b. 22. (3.) . Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

2. *Fritz J. F. Orientalisch-und accidentalicher Sprachmeister, welcher nicht allein hundert Alphabete [...], sondern auch das Gebet des Herrn in 200 Sprachen [...].* [Th. 1–2]. Leipzig, 1748.
 [Th. 1]. *Alphabethe derer Europäisch-Asiatisch-Africanisch-und Americanischen Völcker [...].* [20], 219, [5] p.
 Liet. tekstai p. 65, 199.
 Signatūra – 621. b. 21 . Retenybė (iš viso žinoma 2 egz.).
 Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

3. *Fritz J. F. Orientalisch-und accidentalicher Sprachmeister, welcher nicht allein hundert Alphabete [...], sondern auch das Gebet des Herrn in 200 Sprachen [...].* [Th. 1–2]. Leipzig, 1748.
 [Th. 2]. *Orationis Dominicae Versiones plurium linguatum [...].* 128, [16] p.
 Liet. tekstas p. 42, 43.
 Signatūra – 621. b. 21 . Retenybė (iš viso žinoma 2 egz.).
 Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

4. *Gratulationes Serenissimo Ac Potentissimo Principi Sigismundo III [...] in [...] primo et felicissimo [...] Vilnam adventu [...] ab Academiae Vlnensi Societatis FESU. Vilnae: typis Nicolai Christophori Radivili, 1589.* [46] p.
 Liet. tekstas p. [46].
 Signatūra – 590. e. 34. Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).
 Egz. fizinė būklė gera.
 Knygoje ant.: MUSEUM BRITANNICUM (juodos spalvos).
 Knygą biblioteka įsigijo iki 1837 m. Greičiausiai ji priklausė Hanso Sloano knygų rinkiniui, kuris buvo padovanotas kuriamam Britų muziejui 1753 m.
 Bibliogr.: *Robinson D.* P. 76. Įr. 6; BLC [nepavyko išaiškinti – aut.].

5. *Gwagnin A. Kronika Sarmacyey Europskiey [...]. Ks. 5. Kronika albo Krótkie opisanie ziemie Inflantskiej y Żmudzkiey [...].* Kraków, 1611. [4], 30, [2] p.
 Liet. tekstas p. 30.
 Signatūra – 9475. g. 4. Retenybė (iš viso žinomi 3 egz.).
 Egz. fizinė būklė neblogo.
 Knygoje ant.: BRITISH MUSEUM // 1877 JY 24 (raudonos spalvos).
 Knyga į bibliotekos fondus pateko 1877 07 24. Ji buvo pirktą iš A. Asherio firmos už 15 svarų ir 15 šilingų (The British Library Archive. DPB. Invoi-

ces. July 19, 1877–January 31, 1878).

Bibliogr.: *Robinson D. P. 77. Įr. 14; BLC* [nepavyko išaiškinti – aut.].

6. *Michalo Lituanus. De moribus Tartarorum, Lituanorum et Moschorum [...].* Basileae, 1615. [8], 64 p.
Liet. tekstai p. 23, 24, 47, 49–51.
Signatūra – 590. g. 17. (2). Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).
Egz. fizinė būklė nebloga. Įrašas kartu su J. H. de Fulstino „Chronicon, seu Rerum Polonicarum compendiosa descriptio [...]“ (1615).
Knygoje ant.: MUSEUM BRITANNICUM (juodos spalvos).
Egz. biblioteka įsigijo iki 1837 m. Greičiausiai jis priklausė Hanso Sloano knygų rinkiniui, kuris buvo padovanotas kuriamam Britų muziejui 1753 m.
Bibliogr.: *Robinson D. P. 77. Įr. 15; BLC* [nepavyko išaiškinti – aut.].
7. *Oratio Dominica in diversas omnium fere gentium linguas versa, et propriis cujusque linguae characteribus expressa, una cum dissertationibus nonnullis de linguarum origine, variisque ipsarum permutationibus. Amstelredami [Amsterdam]: J. Chamberlaynium, 1715.*
Signatūra – 677. c. 31*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 289.
8. Tas pat.
Signatūra – 3. a. 6*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.
9. Tas pat.
Signatūra – C. 24. b. 26*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.
10. Tas pat.
Signatūra – G. 11751*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.
11. *Oratio Dominica [...] nimirum plus centum linguis [...] expressa [...]. Editio novissima. Londini: D. Brown and W. Keblewhite, 1700. [9], 70 p.*
Liet. tekstas p. 43.

Signatūra – 623. h. 2. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 3 egz.).

Egz. fizinė būklė gera.

Knygoje ant.: MUSEUM BRITANNICUM (raudonos spalvos).

Į bibliotekos fondus egz. pateko iki 1837. Jis buvo padovanotas Britų muziejui kartu su kitomis Arthuro Edwardso kolekcijos knygomis.

Bibliogr.: *Robinson D.* P. 78. Įr. 37; BLC. T. 200. P. 278.

12. Tas pat.

Signatūra – G. 20060*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 3 egz.).

Liet. tekstas p. 13.

Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

13. Tas pat. Augsburg: J. U. Krausen, [?1705]. 22 p.

Signatūra – 3015. f. 4*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 3 egz.).

Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

14. Tas pat.

Signatūra – 6. g. 5*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 3 egz.).

Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

15. Tas pat. Londini, 1713.

Signatūra – 623. h. 3*. Unikumas.

Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

16. Oratio Dominica [...]. Augsburg, 1680. 15 lapų.

Liet. tekstas.

Signatūra – G. 7484 (18, 19)*. Unikumas.

Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 279.

17. Oratio orationum: Orationis Dominicae versiones [...] longe emendatius [...] e probatissimis auctoribus potius quam prioribus collectionibus [...] ad editionem a Barnimo Magio tradital editoque athoma Ludekenio. 1680. Berolini [Berlin]: ex officina Rungiana, 1680.

Liet. tekstas p. 56.

Signatūra – 4407. ccc. 2. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).

Egz. fizinė būklė gera.

Knygoje ant.: BRITISH MUSEUM// 18 AP 89 (raudonos spalvos).
Egz. pirkas iš A. Asherio firmos už 27,5 šilingo (The British Library Archive. DPB. Invoices. December 5, 1888–June 7, 1889. DH 5. No. 59). Į bibliotekos fondus pateko 1889 04 18.
Bibliogr.: *Robinson D.* P. 78. Įr. 28; BLC. T. 200. P. 278.

18. Tas pat.

Signatūra – 473. a. 17(3)*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).
Bibliogr.: BLC. T. 200. P. 278.

19. Tas pat.

Signatūra – G. 7484 (18, 19)*. Ypač reta knyga (iš viso žinoma 4 egz.).

20. *Ostermeyer G.* Bedenken über einen Entwurf zu einem Neuen Litthauischen Gesangbuch [...]. Königsberg, [1786]. 55 p.

Liet. tekstai p. 39, 41 ir kt.

Signatūra – 11825. I. 4 (2). Unikumas.

Veikalo fizinė būklė gera. Įrištas su kitais G. Ostermeyerio darbais: „Sinceri Schreiben [...]“ (1787) ir „Erste litthauische Liedergeschichte [...]“ (1793). Įrišimas senas. Viršelio 2 p. sužalotas, išpjauta čia buvusi lipdė.

Knygoje ant.: BRITISH MUSEUM// 5 MY 80 (raudonos spalvos).

Įraš.: [neįskaitomas vok. k. – aut.].

Pirkas iš A. Asherio firmos Berlyne už 8 svarus. Firmos adresas – 53 Mohren Strasse, Berlin (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 12, 1880–October 30, 1880. DH 5. No. 42). Į bibliotekos fondus pateko 1880 05 05.

Bibliogr.: LB. T. 1. P. 475; *Robinson D.* P. 80. Įr. 68; BLC. T. 243. P. 305; T. 21. P. 95; T. 217. P. 313.

21. *Ostermeyer G.* Sinceri Schreiben [...]. Königsberg, 1787. 25 p.

Liet. tekstai p. 6, 16 ir kt.

Signatūra – 11825. I. 4 (3). Unikumas.

Veikalo fizinė būklė gera. Įrištas kartu su kitais G. Ostermeyerio darbais: „Bedenken über einen Entwurf [...]“ (1786) ir „Erste litthauische Liedergeschichte [...]“ (1793). Įrišimas senas. Viršelio 2 p. sužalotas, išpjauta čia buvusi lipdė.

Knygoje ant.: BRITISH MUSEUM // 5 MY 80 (raudonos spalvos).

Įraš.: [neįskaitomas vok. k. – aut.].

Pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne už 8 svarus. Firmos adresas – 53 Mohren Strasse, Berlin (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 12, 1880–October 30, 1880, DH 5. No. 42). Į bibliotekos fondus pateko 1880 05 05.

Bibliogr.: LB. T. 1. P. 475; BLC. T. 243. P. 305.

22. *Ostermeyer G.* Erste litauische Liedergeschichte [...]. Königsberg, 1793. XII, [2], 306 p.

Liet. tekstai p. 280–293 ir kt.

Signatūra – 11825. I. 4 (1). Retenybė (iš viso žinoma 3 egz.).

Veikalo fizinė būklė gera. Įrišta kartu su kitais G. Ostermeyerio darbais: „Bedenken über einen Entwurf [...]“ (1786) ir „Sinceri Schreiben [...]“ (1787). Įrišimas senas. Viršelio 2 p. sužalotas, išpjauta čia buvusi lipdė.

Knygoje ant.: BRITISH MUSEUM // 5 MY 80 (raudonos spalvos).

Įraš.: [neįskaitomas vok. k. – aut.].

Pirktas iš A. Asherio firmos Berlyne už 8 svarus. Firmos adresas – 53 Mohren Strasse, Berlin (The British Library Archive. DPB. Invoices. February 12, 1880–October 30, 1880. DH 5. No. 42). Į bibliotekos fondus pateko 1880 05 05.

Bibliogr.: LB. T. 1. P. 476; *Robinson D.* P. 81. Įr. 69; BLC. T. 243. P. 305.

23. *Wilkins J.* An Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language. London, 1668. [20], 454, [161] p.

Liet. tekstas p. 435–439.

Signatūra – 1505 / 234. Retenybė (iš viso žinoma 2 egz.).

Egz. fizinė būklė nebloga. Įrištas 1972 m. Britų muziejuje.

Knygoje ant.: B. M. 1972; BRITISH MUSEUM (geltonos spalvos); Jos: Banks.

Į bibliotekos fondus pateko XIX a. kartu su kitomis Josepho Bankso Britų muziejui dovanotos kolekcijos knygomis.

Bibliogr.: *Robinson D.* P. 78. Įr. 27; BLC. T. 351. P. 216.

Summary

Lithuanian books make a part of the broader collection of books in Slavonic and other languages of the Eastern Europe at the British Library. Though some attempts were made to investigate this collection from the very beginning of 20th century, there are no comprehensive data about the Lithuanian books in this library.

In this article the authors present the results of the latest investigation of the collection, which has unique copies of books very important for Lithuanian culture. The aim of investigation was to look more accurately at the Lithuanian books, that were published in the period of 1547–1904, to clear up the history of such collection. The search for the printings was conducted by the A series volumes of Lithuanian national retrospective bibliography and their additions in the printed catalogues of the British Library as well in catalogue in machine-readable form. The copies, which were found, were examined *de visu*. Information about every copy – its acquisition, the sources, its previous life in society – was gathered according to the documents of the British Library archive. Due to time pressure, the investigation was limited to Lithuanian books and brochures, which were published during 1547–1904. Periodical materials and Lithuanica were not covered by the study. Besides books and brochures, old Lithuanian texts, which were published in foreign language books were investigated, too.

On the whole 229 copies of Lithuanian printings and 23 old Lithuanian texts in foreign language books have been found. Of them 193 copies were investigated „*de visu*“. Some books could not be found because they might have been destroyed during the Second World War together with many other books.

In comparison to D. Robinson's bibliography the list of Lithuanian books was supplemented by 137 new printings of which 17 copies had been published during 1589–1864 and the other 120 copies – during 1865–1904. During the investigation data about every book were gathered and analysed. The studied books are presented in alphabetical list. The list contains abridged bibliographical description, the signature of British Library, information on physical condition, marks of books; information about the sources of acquisition of the copy – the date of acquisition, the sources and the way of acquisition; the bibliographical sources and the literature about the book. Due to volume limitations, in this article the authors present only a part of list, which contains Lithuanian books and printed material with Lithuanian texts of 1547–1864. (The continuation of list which contains Lithuanian books of 1865–1904 is published in the 33rd volume of „Knygotyra“.)

On the ground of this list the authors analyse the collection of Lithuanian books according to the following aspects: the date of publication, the topics covered, the rarity of copies, the date of acquisition, the resources and the ways of acquisition.